

M A R T I N I
A Z P I L C V E T A E
D O C T O R I S N A V A R R I .

I V R I S C O N S V L T O R V M N O S T R A E

Æ T A T I S M A X I M I T H E O L O G I , E T

Theologorum Iuris consultissimi, CONSILIORVM

& R E S P O N S O R V M libri quinque : iuxta

quinque libros & titulos

distincti.

N V N G P R I M V M I N V N V M Q V A S I C O R P V S

coagmentati, & quatuor indicibus, questionum videlicet precipuarum in utram-
que partem disputatarum, & capitum Juris Canonici expositorum, & legum
Iuris civilis declaratarum, & copiosissimo denique rerum
verborumque indice exornati.

A C C E S S I T E T I A M I N F I N E I N C A P V T

Fraternitatis. 12. quæst. 1. seu de lege pœnali commentarij
eiusdem auctoris fragmentum.

Q V A E P R O E T E R E A I N H A C S E C V N D A E D I T I O N E

curata sunt, Bibliopolarum Epistola ad lectorem sùsus declarabit.

I
N
V
I
R
T
V
T
E

E
T
F
O
R
T
V
N
A.

L Y O N N I .

A P V D H A E R E D E S G V L I E L M I R O V I L L I I .

C V M P R I V I L E G I O E T F A C V L T A T E S V P E R I O R V M

M . D . X C .

Spela Comp^{te} de J^{ur} de Sal^{te}

MARTINVS
ANPVS
DOCTORIS NAVARRI

*Insignis forma, doctrina insignior vna:
At superat summi cultus utrunque Dei.*

PHILIPPO REGI CATHOLICO.

*Q*UOD mihi optandum potius, quam sperandum fuisset, Philippe Rex Catholice, ut in hac mea tenuitate aliquid aliquando haberem, quod tua isti maiestati, si non omnino aequale, certe non ingratum offerre possem, id vltro hoc tempore à Deo Domino oblatum esse intelligo. Et maiorem quemdam in modum gaudeo. Cum enim Doctor NAVARRI, qui mihi magno necessitudinis, mutuaq; benevolentia nexu deuinctus fuit, ob quem nexum ita eius opera ac labores quasi hereditario quodam iure ad me deuoluti

sunt moriens hoc satis grande CONSILIOEVM ET RESPONSORVM, qua à varijs de varijs rebus interrogatus reddiderat, volumem reliquisset, idq; ad communem hominum utilitatem, ut in lucem ederetur, plurimorum iam preces coegissent, faciendum mihi omnino putavi, ut hunc eius quasi posthumum partum tuo nomini dedicarem. Nihil enim dubitavi, quin Et tibi, Rex optime, incunda accideret eius viri recordatio, quem tu viventem pro tua summa humanitate, Et pro aliqua etiam fortasse ipsius virtute, amasti, atque ornasti, Et ipsi NAVARRO, qua eius erat, cuius ego testis sum, in te obseruantia, ac pietas, hic ipse sensus sit, in illa (quemadmodum spero, Et confido) qua nunc fruitur, caelesti gloria, ut tua potissimum maiestati suos hos labores offerri velit. Quin etiam ipsummet opus hoc à me quodammodo postulare, ac penè exigere videbatur. Nam si libri quorum auctores viuunt, à quibus ipsis defendi, ac protegi possunt, volunt tamen Principis alicuius magni tutela commendari, eoque gaudere videntur: quid facerent hi tamquam pupilli (sic enim dixero libros, quasi liberos a mortuo auctore relictos) cuiusue praesidium impiorarent, nisi tuum, qui tanta es auctoritate, ut tuum unum iudicium cum ipsorum approbatione coniunctum non modo eos ab omni calumnia, vel iniuria eripere, sed etiam omnibus commendare, Et magnopere illustrare possit? At verò, nisi ego fallor, eiusmodi etiam rauius est, quod tuam quoque personam, quantacumque est, regiamque istam amplitudinem minime dedecet, eique potius valde cõgruat, Et conueniat. Hoc enim est Regis officium, ac partes, hac causa, cur hac tanta potestas institueretur, ut homines iustitia fruerentur, Et tenuiores iniuria prohiberet, summòsque cum infimis pari iure retineret. Itaque cum hoc opus totum de iustitia scriptum sit, cui id potius debebatur, quam Regi, Et ei Regi, qui tam strenuum se aequitatis omnis, Et omnis iustitia vindicem prabet? Ac in omni quidem Republica bene constituta cum Regi locum tribuendum esse constat, quem esse videmus capit in uniuerso corpore, ut videlicet eius potestas inferiores omnes potestates, qua ab ea omnes manant, in se ipsa contineat, Et complectatur, eisque vim, ac robur quodammodo infundat, eas moueat, dirigat, moderetur in omnibus earum officijs, ac muneribus, ut maleficia comprimant, ut suis cuique tribuant, ut primum, Et pœnam pro cuiusque meritis decernant, qua quidem praestantissima munera ab his inferioribus, quas dixi, potestatibus nec sine legibus, nec sine accurata legum scientia administrari possunt. Quod si ita est, ipsum quoque Regem praecipue, Et maxime oportet tum iuris omnis esse amantem, tum etiam

HÆREDES GVIELMI
ROVILLII LVGDVNENSIS
BIBLIOPOLÆ, BENEVOLO LECTORI, S.

VM primùm illius Iurisperitorum nostræ ætatis prudentissimi, & religiosissimi MARTINI AZPILCVETAS doctoris NAVARRI CONSILIA atque RESPONSA ex Vrbe accipere potuimus. Beneuole Lector, ea nos religioso cuidâ viro, & in hoc rerum genere nõ planè *totâ quâ ipse* ipsiusque doctoris NAVARRI studiosissimo obtulim, simulque eum obsecrauitus, vt si quid sua industria facere posset, quo illud opus omnibus vtilissimum, & quibusuis vtriusque fori interioris scilicet, quod vocant conscientiar, & exterioris seu iudicialis tam ciuili, quàm Ecclesiasticæ præsidibus per necessarium, maiorem adhuc asferre posset vtilitatem, id ille pro suo erga D. NAVARRVM studio, cuius precibus apud Deum multum iuari posset, huic nostræ editioni, quantum ei per alias occupationes liceret, adiungeret. Sumpsit ille non inuitus prouinciam, atque in primis mendis penè innumeris, quas Romana habebat editio, vel ex aliis eiusdem auctoris operibus, vel ex ipsis libris, quos citauerat, vel suo ipsius iudicio, & diligenti examine, prout rempustulit sublatis, vt opus hoc longè emendatius nunc ederetur, quàm primò prodierat, sedulo attentèque curauit. Hoc præterea sibi imitandum in hoc opere, seruadumque existimauit, quod in tertio operum D. NAVARRI tomo nostræ editionis factitatum est, vt scilicet innumeras & crebras auctorum citationes, quæ dum in ipso erant contextu, mentem quodammodo lectoris obruebant, ad marginem libri, quâtum sensus verborum pati potuit, transferret, & quoniam bonus ille senex cum maxime veterum aliquorum Patrum, & Ecclesiæ Doctorum auctoritate sua confirmat, eorum nuda nomina profere satis habuit, deceptusque veteri D. Gratiani editione, ex qua ille Patrum illorum testimonia haurire solet, alium pro alio aliquando Patrem reponit, ille tum Gregoriano illo nuper edito Decreto vsus, tum etiam aliqua diligentia sua adhibita effecit, vt sua cuique Patri testimonia ad marginem tribuerentur, & loca illorum sedulo ibidè annotarentur. Hoc forte erit, in quo quidam grauitè ab eo erratum fuisse existimabunt, quod ipse ex omni hoc opere vnum alterumve CONSILIVM sustulit, nonnulla verò, non vt erant antea, sed circumcisa quodammodo, & mutilata edenda curauit. Sed si quis est, qui huic nostræ editioni vertat hoc vitio, nouerit CONSILIA ab eo omnino sublata, totidem profus verbis, in eodem aliquando titulo, vel in alio sine vlla sui mutatione reperiri. Sustulit ille, vt hoc planius faciamus, CONSILIVM XVII. tituli de officio ordinandorum, sed illud ipsum omnino idem erat cum XVI. eiusdem tituli, quod inmediate præcedebat, illudque iterum imprimere, nihil aliud erat, quàm actum agere, & librum ipsum sine vlla causa de industria maiorem facere velle. Suppressit etiam X. CONSILIVM tituli de officio iudicis ordinarij, sed qui Romanam editionem habet, si illud CONSILIVM cum III. præcedentis tituli de officio & potestate iudicis delegati conferat, illud omne in eo consilio haberi animaduertet. Quæ verò quodammodo mutilata imperfectaque edita, sunt, ea sanè, si non integra, saltem quoad illam partem, qua mutilata sunt, eo in CONSILIO

CONSILIORVM ET RESPONSIONVM

MARTINI AZPILCVETAE
DOCTORIS NAVARRI

*Libri quinque iuxta ordinem Decretalium dispositi, in quorum editione
superflua quadam reposita, amputata, & loca citata
ad marginem translata sunt.*

IN TITVLVM I.

DE SVMMIA TRINITATE ET FIDE CATHOLICA

SVMMARIVM

- 1 Fidei possessionem mittentes regula de triennali non tenet.
- 2 Ignorantia iuris clari non excusat, etiam quo ad forum Dei. C. 3.
- 3 Ignorantia causa peccati illud tollit, vel minuit.

CONSILIVM I.

QUA iuxta in titulo de praedictis respondens possessorem triennalem beneficii bona fide illud cum titulo colorato possidentem fieri Dominum eius, & titulum verum querere, per regulam de triennali possessorum. Queritur nunc

an canonici, qui non sunt professi publice fidei catholicam coram episcopo, & capitulo intra duos menses a die possessionis adeptae ob ignorantiam & inadvertentiam praeccepti Concilii Tridentini, & postea possederunt pacifice ultra tres annos, faciant fructus suos.

1 Respondens primo, quod regula illa de triennali non potest praedictis Dominis consulentibus procedere, tum quia iura a iure communi exorbitantia non sunt ad alium casum extendenda. Et consistat praedictam regulam a iure communi exorbitantem, & alium casum esse illum, in quo agitur de canonizando titulo, & alium, in quo agitur de querendo dominio fructuum canonico titulo perceptorum, ut palam est. Tum quia ratio, quae movet ad constituendam

A illam regulam, non continet hunc casum. Ratio enim constituendi regulam illam fuit, ad obviandum innumeris litibus, quae nascebantur longe diuque durature super iure beneficii parum duraturum, cui non est locus in casu proposito, cum praecceptum praedicti concilii non fuerit factum ad obviandum vllis litibus, sed ad obviandum haereticis.

2 Secundo, quod praedicti domini consules non videntur excusari posse per ignorantiam saltem in foro exteriori, quia illa quam habuerunt, fuit iuris, & quidem clari, quae non excusat. Sed neque per bonam fidem: quia praesumentur mala fide percepisse fructus, & ita non praescribitur illa.

3 Tertio, quod iustior videri posset eorum excusatio quo ad forum conscientiae tantum, si veteri ignorantia praedictum praecceptum concilii, & si vni illo animo receperunt, quod illud servassent, si animadvertissent, vel in memoriam venisset, etiam si nulli eorum antea servassent. Tum quia his interuenientibus non solum ignorantia, & inadvertentia fuissent comites omissionis implementi praeccepti, sed etiam causa cur non fuit impleti, iuxta doctrinam S. Thomae, & ignorantia, quae est causa peccati tollit, vel minuit illud quantum facit illud in totum vel in partem inuoluntarium, iuxta eundem S. Thomam, sed quia praedicta ignorantia, & inadvertentia non est sine aliqua culpa nolendi scire, vel negligentiae discendi, vel advertendi ad id, quod scire & advertere debeant, secundum qualitatem suam, non est facile illos excusare omnino, etiam quo ad forum conscientiae.

SVMMARIVM

- 1 Fidei possessionem regulares presbiteri facere intra duos menses teneantur.

Cap. 10 de reb. malis

Cap. 10 de reb. malis

Cap. 10 de reb. malis

Cap. 10 de reb. malis

Cap. 10 de reb. malis

COMMENTARIUM DE LEGE POENALI FRAGMENTVM.

In cap. Fraternitas. 12. q. 2. Martino ab Azpilcueta Doctore Nauarro Auctore.

GREGOR. AVGVST. ANGLORVM EPISCOPO.
Cap. 4. Responsionum ad Augustinum Anglorum episcopum.

FRaternitas tua ex persona furis pensare potest, qualiter valeat corrigi; sunt enim quidam, qui habentes subsidia furtum perpetrant, & sunt alij, qui in hac re ex inopia delinquant. unde necesse est, ut quidam damnis, quidam verò verberibus corrigantur. & cum paulo districtius agitur, ex caritate agendum est, & non ex furore, quia ipsi hoc praestatur, qui corrigitur, ne gehennae ignibus tradatur. Addis etiam, quo augmento ea, quae furto de Ecclesiis abstulerunt, reddere debeant: sed absit, ut Ecclesia cum augmento recipiat, quod de terrenis rebus videtur amittere, & luera damnis quatat.

S Y M M A R I V M.

1 Ecclesiam decet suam recuperare sine augmento poena, licet merito iure iustitiae etiam regularis possit meram poenam iustitiae à iure statuto, vel consultatione decreti exigere. 1 Oportet verbum non semper necessitatem, sed quandoque honestatem & convenientiam denotare. 2 Ex legibus aliqua sunt poenales, ex quibus triantur innumerabiles poenales actiones. 3 Poenam legalem ac conventionalem etsi Ecclesia iustitiae petere possit, decentius tamen est ut abstinereat. 4 Decentius omittere non est peccatum, sed si fiat quod poenitus decet, quoniam stricto licet iure. 4 Dicit poenam legalem & conventionalem petere. 5 Dico melius datur. 5 Lex rationis, & intellectus actus est, concurrente etiam voluntate, nu. 3. 6 Lex iure illa est, quam populus statuit. 6 Confusio illa lex quaedam est humana. 6 Argumentum à partibus sufficienti enumeratione validum. 7 Consultoria lex, lex & ipsa dicitur, licet non adeo proprie nec obligat, sed dirigit. 8 Lex descriptio in genere, & quid sit lex humana, nu. 9. 9 Promulgatio legis non solum fit verbo, aut scripto, sed & facta per legationem temporis continuationem, ac etiam per naturalem institutionem. 9 Lex divina posita per Moysen, evangelica per Christum, & etiam à Apostolos promulgata fuit, natura per imitationem naturalem. 10 Poena, ut communiter accipitur apud theologos, & iustitiae, non potest iustitiae imponi, nisi ob culpam praeteritam, sed de poena latius sumpta pro deservitu boni, nu. 12. 10 Atalium proprie sumptum in culpam, & poenam scienditur, & sumptum in genere comprehendit etiam carcerem, ambam, & seq. 11 Poena frequenter etiam accipitur pro deservitu boni, quod quis est aptus habere. 12 Poena latius sumpta, prout importat damnum, quando-	A que sine culpa, licet non sine causa, imponitur, ut in interdito, suspensione, & irregularitate, num. 13. 13 Amissio lucri etiam & ipsa ab aliquibus damnum, sed male dicitur. 14 Poena latius sumpta est privatio boni, quod quis est aptus habere. 14 Poenalis lex latius sumpta est medium quae imponit poenam propter culpam, sed quae privat bonum ob aliquam causam. 15 Lex naturalis verè & proprie dicitur divina. 16 Lex naturalis potest obligare ad peccatum mortale. B 17 Lex purè humana potest obligare subditum ad peccatum mortale. 17 Nova testamenti sacerdotis potestas maior est potestate sacerdotis antiqui testamenti, & potest obligare ad peccatum mortale, nu. 18. 18 Transgressio precepti, ob quam lex vetus imponebat poenam mortis, vel modo evangelica imponit, est, & erat peccatum mortale, num. 20. 18 Mortis poena cum in veteri, sine evangelica lege imponitur transgressori, ibi adest obligatio ad peccatum mortale, num. 20. C 18 Patris preceptum infirmum circa oeconomiam obligat filium ad peccatum mortale. 19 Maior potestas est reipublicae subditum in perturbationibus ad bonum publicum, quàm patris in filium in spectantibus ad oeconomiam. 19 Patre iustitiae occidere potest filium pro defendenda reipublica. 20 Excommunicat quandoque Ecclesia transgressores canonum purè humani. 21 Auctoritate aliena aliqua facimus, quae nostra non possumus. D 1 Potestas omnia à Deo est, à quo naturalem populi immediatè, Reges autem mediatè, ac supernaturalem Papa immediatè, caeteri Praesides ecclesiastici mediatè accipiunt. 22 Culpae, & poena subditos à legislatore simul obligari posse indubium est.

INDEX

L V G D V N I
Excudebat Petrus Roland,
Typographus.

1 5 9 1

